

YURT DIŞI EMEKLİLİK KOŞULLARI

Namık TAN
Türkiye Emekliler Derneđi
AraŐtırma Müdürü

ÖZET

Sosyal güvenlik, yer ve zaman farkı olmaksızın en temel insan hakkı ve evrensel bir değer olarak tanımlanmaktadır. İnsanların kendi ülkesi veya başka bir ülkede çalışmasının karşılığı olarak sosyal güvenlik haklarına erişmesi, her ülkenin en önemli sosyal politikası olarak benimsenmiştir. 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3201 sayılı “Yurt Dışında Bulanan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun ile yurt dışında çalışan işçilerimiz ile ev kadınlarına hizmet borçlanması yapıldığında emekli aylığına hak kazanmaktadır. Emekli aylığına hak kazanmada borçlanma yapılan tarihler ve ödenen primler büyük önem taşımaktadır. Yurtdışında geçen sigortalılık sürelerini borçlanmak suretiyle kendisine aylık bağlandıktan sonra, aylık alanların yurtdışında çalışmalarının ve sigortadan muaf cüzi çalışmalarının (kısa süreli çalışma) olmaması, ikametle ilgili sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almaması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, Yurt Dışı Borçlanma, Emekli Aylığı

INTERNATIONAL CONDITIONS OF RETIREMENT

ABSTRACT

Social security is defined as a fundamental human right and a universal value that cannot be bounded by time or location. Access to social protection rights in exchange of work either at home or abroad is embraced as the most essential social policy of all States. Turkish citizens working abroad and domestic workers are entitled to retirement pension once they pay their foreign service debt

in accordance with Law 3201 “Law for assessment of the time spent abroad by Turkish citizens with regard to social security matters” which entered into effect in 1985. The date and amount of the premiums are very important in regard to the entitlement of the retirement pension. Those who start to receive their retirement pensions after paying their foreign service debts cannot work abroad, involve in insurance exempt short term employment and receive residence based social insurance or social subsidy.

Keywords: Dual Social Security Agreements, Foreign Service Debt, Retirement Pension

GİRİŞ

Türkiye’den yabancı ülkelere yönelik 60’lı yıllardan itibaren başlayan çalışma amaçlı düzenli göç hareketi neticesinde bugün yurtdışında büyük çoğunluğu Batı Avrupa ülkelerinde olmak üzere yaklaşık üç milyon Türk vatandaşımız yaşamaktadır.

Sosyal güvenlik, yer ve zaman farkı olmaksızın en temel insan hakkı ve evrensel bir değer olarak tanımlanmaktadır. İnsanların kendi ülkesi veya başka bir ülkede çalışmasının karşılığı olarak sosyal güvenlik haklarına erişmesi, her ülkenin en önemli sosyal politikası olarak benimsenmiştir. Başka bir ifadeyle, ikili sosyal güvenlik sözleşmeler, diğer ikili anlaşmalar ile uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliği hukukundan doğan hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesine yönelik yurt dışında çalışan işçilerimizin ve aile bireylerinin sosyal güvenlik hakları düzenlenmiştir.

Sosyal güvenliğin eşitlik kuralı üzerine yürütülmesi gerektiğini belirleyen ILO’nun 102 sayılı Sözleşmesinde en temel madde olarak benimsenmiştir. Mevzuat düzenlenmesi yapılırken, bu kurala uyulması tavsiye edilmiştir. Türkiye, 102 sayılı ILO Sözleşmesini onayladığından, Anayasa değeri kazanmıştır. Anayasamızın 90. maddesinde onaylanan evrensel sözleşmelerin mevzuatta da dikkate alınacağı ve yargı uyumsuzluklarında ise, öncelikle değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

1. YURT DIŞI EMEKLİLİK KOŞULLARI İLE İLGİLİ GENEL BİR DEĞERLENDİRME

3 milyona yakın vatandaşımız yurt dışında çalışmaktadır. Bunlar aile bireyleri ile birlikte değerlendirildiğinde, ülkemiz veya çalışılan ülkenin mevzuatına göre aylığa hak kazanma seçenekleri belirlenmiştir. Yurt içi ve yurt dışı hizmet

birleştirmesi yapılarak emekli olma seçenekleri yanında, borçlanma yapılarak tam aylığa hak kazanma seçenekleri de değerlendirilmektedir.

Yurt dışında çalışan Türk işçilerinin hizmet borçlanması yoluyla sosyal güvenlik haklarını değerlendiren ilk yasal düzenleme 7 Haziran 1978 yılında çıkarılan 2147 sayılı Kanun ile yapılmıştır.

Oldukça karmaşık olan ve uygulama bakımından bekleneni vermeyen 2147 sayılı Kanun'un yerine 22 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3201 sayılı "Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun"⁽¹⁾ çıkarılmış, 2147 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Yapılan değişiklikle; 18 yaşını doldurmuş ve yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarına önemli haklar getirilmiş; yurt dışında geçen çalışma süreleri, bir yıla kadar işsiz kalınan süre ile hiçbir işte çalışması olmayan ev kadını olarak geçen sürelerin belgelendirilmesi koşuluyla borçlanması ve emekli olma imkanı sağlanmıştır.

Genel kural olarak yurt dışı hizmet borçlandırılmasında; borçlanma sürelerine ilişkin talep tarihinde Türk vatandaşı olma koşulu aranmaktadır.

3201 sayılı Kanuna göre yapılan borçlanmalarda ülkeler itibarıyla bir farklılık olmamakta, gerekli koşulların yerine getirilmesi durumunda yurt dışı sürelerin borçlanılarak sosyal güvenlikte değerlendirilmektedir.

2. İKİLİ SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİ

Ülkemiz, 28 ülke ile ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamıştır. Sözleşmesi yürürlükte olan ülkeler; İngiltere, Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, İsviçre, Fransa, Danimarka, İsveç, Norveç, K.K.T.C., Makedonya, Azerbaycan, Gürcistan, Kanada, Kebek, Romanya, Çek, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Lüksemburg, Libya, Hırvatistan, Slovakya, Sırbistan, İtalya, Güney Kore ve Karabağ'dır.

1 3201 sayılı Kanun 22.05.1988 tarih ve 18761 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Sosyal güvenlik sözleşmeleri ile;

- Her iki ülke vatandaşlarının, hak ve yükümlülük bakımından eşit işlem görmeleri,
- Bir yardım hakkının doğup doğmadığının saptanmasında, diğer ülkede geçen sigortalılık sürelerinin nazara alınması,
- Sigortalının ölümü halinde, hak sahipleri sıfatıyla, diğer ülkede oturan aile fertlerine dul ve yetim aylığı bağlanması ve toptan ödeme yapılması,
- Sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkede çalışmaları nedeniyle emekli aylığına hak kazanan sigortalının, ikametini diğer ülkeye nakletse dahi aylığını almaya devam etmesi veya emekli aylığı için gerekli yaşı, diğer ülkeye döndükten sonra tamamlayan sigortalıya emekli aylığı bağlanması,
- Hastalık halinde, sigortalının ve aile fertlerinin, diğer ülkede buldukları sırada da sağlık yardımlarından yararlanmaları,
- Aile fertlerinin, öteki ülkede otursalar dahi, aile yardımlarından faydalanmaları,

güvence altına alınmıştır.

3. YURT DIŞI HİZMETLERİN BORÇLANMA KRİTERLERİ

Yurt dışı hizmetlerinin hangi durumlarda borçlanılabileceği ve hangi durumlara dikkat edileceği ayrıntılı olarak aşağıda sıralanmıştır.

3.1. 3201 sayılı Kanuna göre aşağıdaki süreler borçlanılabilir:

- Sigortalılık Süreleri: Yurtdışında sigortalı olarak çalışılan ya da ikamet haricinde çalışmaya eşdeğer süreler, (isteğe bağlı prim ödeme süreleri, çocuk yetiştirme süreleri, işsizlik ödeneği süreleri vb.)
- İşsizlik Süreleri: Sigortalılık süreleri arasında veya sonunda bir yıla kadar olan yurtdışında geçen işsizlik süreleri,
- Ev Kadını Olarak Geçirilen Süreler: Medeni durumlarına bakılmaksızın kadınların sigortalılık süreleri haricinde yurtdışında buldukları süreleri.

3.2. 3201 sayılı Kanuna göre yurtdışında geçen hangi süreler borçlanılamaz:

- 18 yaşını doldurmadan önceki sigortalı, işsiz veya ev kadını olarak geçirilen süreler,
- Türk vatandaşı değilken yurtdışında geçirilen süreler,
- Kısmi aylık alanlar için geçerli olmak üzere, işsizlik ve ev hanımlığı süreleri,
- Yurtdışında çalıştıkları halde sigortalılıkları Türkiye’de olan kişilerin yurtdışındaki çalışma süreleri;
- Libya’da Türk işverenlerince üstlenilen işlerde çalışanların 1/9/1985 tarihinden bu yana Libya’da geçirdikleri süreler
- Almanya’da istisna akdine göre iş üstlenen Türk işverenlerince çalıştırılanların yurtdışında geçici görevle buldukları süreler

3.3. Yurt Dışı ve Yurt İçi Sigortalılık Sürelerinin Çakışması

Sözleşmeli ülkeler ile ülkemizdeki sigortalılık sürelerinin çakışması halinde SGK tarafından çıkarılan genelgelerde² uygulamaya ilişkin açıklıklar getirilmiştir.

Sözleşmeli ülkelerde;

- **İşçi statüsünde geçen çalışmayla çakışma halinde, SGK tarafından yurda giriş-çıkış kontroller neticesinde bir çalışmaya rastlanmaması durumunda yurt dışı çalışmalar dikkate alınır.**
- Bağımsız çalışan statülerin çakışması durumunda, sözleşmeli ülkelerdeki sigortalılık süresi geçerli olmaktadır.
- Kamu görevlisi statüsündeki çakışma halinde, sözleşmeli ülkelerde geçen çalışma süreleri değerlendirilmektedir.

Sözleşmesiz ülkelerde;yurt dışındaki çalışmalar ile ülkemizdeki prim ödenen günlerin çakışması halinde, yurt dışı süreleri borçlandırılmıyor.

² SGK, 2011/48, 2013/39 ve 2014/11 sayılı Genelgeler.

Sosyal güvenlik mevzuatımıza göre isteğe bağlı sigorta prim ödenen sürelerin olması durumunda, sözleşmesiz ülkelerdeki sigortalık süreleri ve ev kadını olarak geçen süreler de borçlandırılmıyordur.

İki yanlı sözleşmelere göre, sözleşmeli ülkelerdeki çalışma sürelerinin çakışması ve talep olması durumunda isteğe bağlı sigortalılık süreleri (Fransa, İngiltere, İsveç ve İsviçre hariç) borçlandırılabilir. Bu uygulamadan ev kadınlığı sürelerinin isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin çakışması durumunda, isteğe bağlı sigortalılık süreleri esas alınmakta, borçlanma yapılamamaktadır.

Yurt dışı borçlanma süreleri Türkiye’de geçen hizmet süreleriyle birleştirilerek, aylığa hak kazanma koşulları belirlenmektedir.

Borçlanılan yurt dışı sürelerinin değerlendirilmesinde aşağıdaki kurallar geçerli olmaktadır. Buna göre; borçlanma başvurusunda bulunan sigortalının Türkiye’de sigortalılığı varsa, tabi olduğu sigortalılık statüsü, sigortalılığı yoksa Bağ-Kur statüsünde değerlendirilmektedir.

Uygulamalara bakıldığında, borçlanma yapılmadan önce kısa süreli de olsa işi statüsünde sigortalılık yapılarak yurt dışı sigortalılık sürelerinin borçlandırıldığı görülmektedir. Bu tercih ile emekli aylığına hak kazanma ve emekli aylığı hesaplamalarında daha avantajlı bir duruma gelinmektedir.

Burada bir noktayı belirtmekte yarar var. Kısa süreli sigortalılıklar denetim tabi tutulmakta, Türkiye’de olmadığı bir sürede yapılan sigortalılık süresi dikkate alınmamakta, aylık bağlanmışsa geri alınma yoluna gidilmektedir.

4. SİGORTALILIK BAŞLANGICININ DEĞERLENDİRİLMESİ

6552 sayılı Kanunla³ 3201 sayılı Kanunda değişiklik yapılmadan önce, yurt dışı borçlanması yapıldığında, ilk sigortalılık Türkiye’de ise, borçlanma yapılan sigortalık süresi kadar geriye gidilerek sigorta başlangıcı belirlenirken, sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi bir sigortalılık olmaması durumunda, borçlanılan gün kadar geriye götürülerek tespit edilen tarih sigorta başlangıcı sayılmaktadır.

6552 sayılı Kanun ile sigorta başlangıcının belirlenmesinde yurt dışında çalışması süresi olan sigortalıların lehine önemli değişikliklere gidilmiştir. 6552 sayılı Kanunun 29. maddesiyle 3201 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde yapılan değişiklikle; “Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde Türk si-

3 6552 sayılı Kanun 11.09.2014 tarihli ve 29116 sayılı mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

gortasına girişinden önce akit ülke sigortasına girdiği tarihin Türk sigortasına girdiği tarih olarak kabul edileceğine ilişkin özel hüküm bulunan ülkelerdeki sigortalılık sürelerini borçlananların akit ülkede ilk defa çalışmaya başladıkları tarih, ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilir.” hükmü getirilmiştir. Bu uygulama ülkemizle sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan 19 ülke (Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İsviçre, Kanada, Kebek, KKTC, Lüksemburg, Makedonya, Slovakya ve Kore) için geçerlidir. Bu ülkelerde geçen sigortalılık sürelerini borçlananların, bu ülkelerin hizmet cetvellerinde sigortalılık süresi olarak bildirilen işsizlik ödeneği, hastalık ödeneği, intibak parası, sigortadan muaf cüzi çalışma, çocuk yetiştirme süreleri, bakım süreleri, borçlanma yoluyla ödenen primlere ait süreler, isteğe bağlı prim ödeme süreleri ve benzeri sürelerin başlangıç tarihleri de ilk işe girişin tespitinde dikkate alınacaktır.

Diğer taraftan, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ancak 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 28. maddesinde belirtilen haklardan faydalanacak olan mavi kart sahiplerinin SGK ile olan uyumsuzluklarına çözüm getirilmiştir. 6552 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile borçlanma talep tarihinde Türk vatandaşlarının yanı sıra, talep tarihinde Türk vatandaşı olmamakla birlikte izinle Türk vatandaşlığını kaybeden sigortalıların kendilerine yurtdışındayken Türk vatandaşı olarak çalıştıkları süreleri borçlanma hakkı verilmiştir. 6552 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce başvuruları ret edilen mavi kart sahibi olanların 29/12/2014 tarihine kadar yeniden başvurmaları koşuluyla, 11/09/2014 itibarıyla aylık bağlanma imkanı sağlanmıştır.

Akit ülke mevzuatına göre ikamet süreleri borçlandırılacak süre niteliğinde değerlendirilmekle birlikte, ikamet süresinin başlangıcı Türkiye’de ilk işe giriş tarihi olarak kabul edilmemektedir.

5. BORÇLANMA SÜRESİ VE MİKTARI

Yurt dışında sigortalılık süresini borçlanmak isteyen sigortalıların aylığa hak kazanma koşullarının tespitinde de önemli yer tutmaktadır. Akit ülke olarak sıralanan 19 ülkede sigortalılık süresinin belirlenmesinde 6552 sayılı Kanunla önemli değişiklikler getirilmesi ile birlikte yurt dışı sigortalılık süresinin başlangıç olarak değerlendirilmesi sonucunda, sigortalılara daha erken emekli olma imkanı tanınmıştır.

Emekli aylığına hak kazanmada borçlanma yapılan tarihler ve ödenen primler büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde sigorta mevzuatının sık sık değiştirilmesi nedeniyle borçlanma yapılan süreler, aylığa hak kazanma koşullarının

tespitinde değerlendirmeye alınmaktadır. 4/a kapsamında yapılan borçlanmaların dağılımı emekli aylıklarının hesaplanmasını oldukça etkilemektedir. Borçlanma süresinin bir kısmının 2000 öncesi olması durumunda gösterge sistemi, 2000-Eylül 2008 dönemi 4447 sayılı Kanun hükümleri, Ekim 2008 itibariyle borçlanma süresinin 5510 sayılı Kanun dönemine olması durumunda karma sisteme göre emekli aylığı hesaplanması yapılmaktadır.

Borçlanma yapacak olan sigortalılar yurt dışı sigortalılar, prim esasını tespitinde asgari ücret ile 6.5 katına kadar aralıktan tercihlerini yapabilirler.

3201 sayılı Kanunda belirlenen kıstaslara göre yapılan borçlanmalar, hem aylığa hak kazanma koşullarını, hem de emekli aylığının sevisini belirleyen kıstaslar olmaktadır.

Borçlanma sürelerinin farklı tarihlerde olması, aylıklara da farklı bir şekilde yansımaktadır. Bazı dönemlerde prim kazançlarının yüksek belirlenmesi, emekli aylığını artıran bir kıstas olurken, bazı dönemlerde prim ödeme gün sayısının emekli aylıklarını sınırlı bir şekilde artırdığı uygulamalardan görülmektedir.

2016 yılı için prime esas kancın alt sınırı 54,90, üst sınırı 356,85 TL olarak belirlenmiştir. Yüzde 32 üzerinden borçlanma yapılmaktadır. Talep tarihinden itibaren yapılan borçlanmalar üç ay içerisinde ödenmektedir.

6. SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİ KAPSAMINDA BAĞLANAN SÖZLEŞME AYLIĞI (KISMİ AYLIK) KOŞULLARI

Sözleşme aylığı, diğer bir ifade ile kısmi aylık sosyal güvenlik sözleşmesi kapsamında sözleşmeye taraf ülkelerde geçen hizmetler toplamına göre hesaplanan ve ilgili ülkedeki gün sayısına isabet eden tutar üzerinden ödenen aylıktır. Örneğin; Türkiye’de 16 yıllık hizmet süresi ve çalışılan yabancı ülkede ise 9 yıllık sigortalılık süresi bulunan sigortalının aylığa hak kazanmasında bu sürelerin toplamı dikkate alınır.

Emekli aylığı hesaplanırken, $16+9= 25$ yıllık sigortalılık süresi esas alınmaktadır. Ülkemizdeki sigorta mevzuatına göre gerek koşulların yerine getirilmesi halinde, 25 yıl üzerinden bağlanması gereken aylığın $16/9$ ’u kadar aylık bağlanır. Örneğin, 25 yıl üzerinden hesaplanan aylığın 16 yıl karşılığı olan orana göre aylık bağlanmaktadır. Türkiye’den bağlanacak aylık kısmi aylık olmaktadır. Tam aylığın kalan kısmı $9/16$ süresi de çalışılan ülkesinin mevzuatına göre hesaplanmakta ve ikinci kısmi aylık olarak ödenmektedir.

Yurt dışı borçlanması yapılarak, kısmi aylığın tam aylığa dönüştürme fırsatı da bulunmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu genelge ve çeşitli değerlendirmelerinde borçlanma sonrasında emekli aylığının ödenebilmesi için bir takım kurallar getirilmiştir. Belli başlı olan ve uyulması gereken kurallar şu şekilde belirlenmiştir.

7. HİZMET BORÇLANMASI YAPILARAK AYLIK ALAN KİŞİLERİN YURT DIŞINDA ÇALIŞMASI

Yurtdışında geçen sigortalılık sürelerini borçlanmak suretiyle kendisine aylık bağlandıktan sonra, aylık alanların yurtdışında çalışmalarının ve sigortadan muaf cüzi çalışmalarının (kısa süreli çalışma) olmaması, ikamete dayalı sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almaması gerekmektedir. Aylık bağlandıktan sonra tekrar yurtdışında yabancı bir ülke mevzuatına tabi çalışılması, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği alınması halinde bağlanmış olan aylık tekrar çalışmaya başlanan tarihte veya ikamete dayalı bir ödenek alınmaya başlandığı tarihten itibaren kesilir.

Aylığın bağlandıktan sonraki süreçte altı aydan daha uzun süre yurtdışında bulunanlar, yurtdışında çalışıp çalışmadıklarını ve ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği alıp almadıklarını gösteren belgeleri, www.sgk.gov.tr internet sitesinde “Emeklilik > Form ve Dilekçeler” başlığı altında yer alan “3201 sayılı Kanuna Göre Aylık Alanlara Mahsus Yoklama Belgesi” ile birlikte altı aylık sürenin dolduğu tarihten sonra üç ay içinde aylığı bağlayan Kurumun ünitesine verilmesi zorunlu olduğundan, bu kapsamda olanların dikkatli olması gerekmektedir.

8. AYLIK BAĞLANDIKTAN SONRA TÜRKİYE’DE ÇALIŞMA

Yurtdışında geçen sigortalılık sürelerinin borçlanılarak aylık bağlandıktan sonra Türkiye’de sosyal güvenlik destek primi ödenmesi koşuluyla, iş sözleşmesine tabi sigortalı çalışma hakkı tanınmış; Nisan 2016 ayından itibaren ticari faaliyette bulunan emeklilerin sosyal güvenlik destek primi ödeme koşulu ise kaldırılmıştır.

9. SAĞLIK HAKKI

Aylık bağlanan sigortalıların ve bakmakla yükümlü oldukları kimselerin sağlık yardımlarından faydalanabilmeleri için sosyal güvenlik il müdürlüklerimize veya sosyal güvenlik merkez müdürlüklerimize başvurup “Sağlık Aktivasyon Talep Formu”nu “sosyal yardım ödeneği” doldurmaları gerekmektedir.

10. İKİLİ SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİ İLE SAĞLANAN HAKLAR

Yurtdışında çalışan ve yaşayan işçilerimizin ve aile bireylerinin sosyal güvenliklerinin güvence altına alınması amacıyla günümüze kadar 28 ülke ile iki taraflı sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamıştır.

Her iki ülkenin mevzuatında değişiklik olması halinde, ikili sosyal güvenlik sözleşmeleri büyük önem taşımaktadır.

Bu sözleşmelerle, sözleşmeli ülkede çalışan Türk vatandaşları ile bunların aile bireyleri ve hak sahiplerine tanınan genel haklar şunlardır:

- Sözleşmeli ülkedeki sosyal güvenlik hak ve yükümlülükleri bakımından aynı haklara sahip olunması,
- Yardımlara hak kazanılmasında hizmet birleştirmenin yapılması,
- Sözleşmeli ülkede kazanılan sosyal güvenlik yardımlarından, Türkiye’de veya üçüncü bir ülkede ikamet durumunda da yararlanmaya devam edilmesi,
- Sözleşmeli ülkede kazanılan sosyal güvenlik yardımların, transfer yoluyla Türkiye’de veya üçüncü bir ülkede ödenebilmesine imkan verilmesi.

Ülkemiz bakımından değerlendirilme yapıldığında; sözleşmelerin imzalandığı tarihte yürürlükte bulunan sosyal sigorta kanunlarının (506, 1479, 2925, 2926 ve 5434 sayılı kanunlar) 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılması, değiştirilmesi ve geçici maddelerle getirilen hükümlerin uygulanması sorun teşkil etmemiş, aylığa hak kazanma ve aylığın hesaplanmasına ilişkin genel kuralların sözleşmelerin uygulanmasına engel bir durum oluşturmamıştır.

Sözleşmelerde, ülkemiz yönünden işçiler için kısa vade ve uzun vade sigorta kollarından sağlanan yardımlar, bağımsız çalışanlar ve devlet memurları için ise sadece uzun vade sigorta kollarından sağlanan yardımlar kapsama alınmıştır. Bu durumda, uzun vade sigorta kollarına ilişkin hükümler; işçi (4/a), bağımsız çalışan (4/b) ve devlet memuru (4/c) statüsündeki sigortalılar, kısa vade sigorta kollarına ilişkin hükümler ise sadece işçiler yönünden uygulanmaktadır.

Sağlık yardımlarını kapsamına alan Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, K.K.T.C, Makedonya, Azerbaycan, Romanya, Bosna-Hersek, Çek Cumhuriyeti, Arnavutluk, Lüksemburg, Hırvatistan, Sırbistan ve Karabağ ile imzalanan sosyal güvenlik sözleşmelerine göre, ülkemiz açısından sadece işçi statüsüne

tabi sigortalılar ve bu statüden gelir ve aylık alanlarla bunların aile bireylerinin sağlık yardımlarından yararlanma hakları vardır. Ancak, Almanya ve Karabağ ile varılan mutabakata göre 5510 sayılı Kanuna göre bağımsız çalışan ve devlet memuru statüsünde sigortalı olanlar ile bu statülerden gelir ve aylık alanlarla bunların aile bireyleri de, işçiler gibi Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin sağlık yardımlarına ilişkin hükümlerinden yararlanmaktadırlar.

İngiltere, İsviçre, Danimarka, İsveç, Norveç, Libya, Gürcistan, Kanada ve Kebek ile yapılan sosyal güvenlik sözleşmelerinde, sağlık yardımları kapsama alınmamıştır. Bundan dolayı bu ülkelerde çalışan ve aylık veya gelir alan vatandaşlarımızla bunların aile bireylerinin geçici veya daimi olarak ülkemizde bulunmaları halinde, 5510 sayılı Kanunda belirtilen sağlık yardımlarından yararlanma hakları bulunmamaktadır. Aynı şekilde, 5510 sayılı Kanuna tabi olanlarla bu Kanuna göre gelir ve aylık alan sigortalılarla bunların aile bireyleri bu ülkelerde buldukları sırada sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında sağlık yardımlarından yararlanamazlar.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sosyal güvenlik; sosyal riskler olarak tanımlanan fizyolojik (hastalık, sakatlık, yaşlılık), sosyo-ekonomik (işsizlik), mesleki (iş kazaları ve meslek hastalıkları) karşısında gelirden yoksun kalınmaması için devletlerin en temel sosyal politika aracı olarak benimsenmiştir.

Evrensel bir değer olan sosyal güvenlik, T.C. Anayasasında da bir hak olarak kabul edilmiş ve devletin en önemli görevleri arasında sayılmıştır.

Sosyal güvenlik hakları ve emekli aylığı seviyeleri, sosyal devlet ve refah devleti olmanın da birinci koşuludur.

3 milyona yakın vatandaşımız yurt dışında çalışmaktadır. Bunlar aile bireyleri ile birlikte değerlendirildiğinde, ülkemiz veya çalışılan ülkenin mevzuatına göre aylığa hak kazanma seçenekleri belirlenmiştir. Yurt içi ve yurt dışı hizmet birleştirmesi yapılarak emekli olma seçenekleri yanında, borçlanma yapılarak da tam aylığa hak kazanma seçenekleri de değerlendirilmektedir.

Yurt dışı borçlanma süreleri Türkiye’de geçen hizmet süreleriyle birleştirilerek, aylığa hak kazanma koşulları belirlenmektedir.

Akit ülke olarak sıralanan 19 ülkede sigortalılık süresinin belirlenmesinde 6552 sayılı Kanunla önemli değişiklikler getirilmesi ile birlikte yurt dışı sigortalılık süresinin başlangıç olarak değerlendirilmesi sonucunda, sigortalılara daha erken emekli olma imkanı tanınmıştır.

Yurtdışında çalışan ve yaşayan işçilerimizin ve aile bireylerinin sosyal güvenliklerinin güvence altına alınması amacıyla günümüze kadar 28 ülke ile iki taraflı sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamıştır.

EKLER:

Çizelge 1: Türkiye'nin Akdetmiş Olduğu İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri

Ülke Adı	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi	Kapsamı (Sigorta Kolu)	
			Uzun Vade	Kısa Vade
01. İngiltere	09.09.1959	01.06.1961	Evet	-
02. F.Almanya	30.04.1964	01.11.1965	Evet	Evet
03. Hollanda	05.04.1966	01.02.1968	Evet	Evet
04. Belçika	04.07.1966	01.05.1968	Evet	Evet
05. Avusturya	12.10.1966	01.10.1969	Evet	Evet
06. İsviçre	01.05.1969	01.01.1972	Evet	-
07. Fransa	20.01.1972	01.08.1973	Evet	Evet
08. Danimarka	22.01.1976	01.02.1978	Evet	-
09. İsveç	30.06.1978	01.05.1981	Evet	-
10. Norveç	20.07.1978	01.06.1981	Evet	-
11. Libya	13.09.1984	01.09.1985	Evet	-
12. K.K.T.C	09.03.1987	01.12.1988	Evet	Evet
13. Makedonya	06.07.1998	01.07.2000	Evet	Evet
14. Azerbaycan	17.07.1998	09.08.2001	Evet	Evet
15. Romanya	06.07.1999	01.03.2003	Evet	Evet
16. Gürcistan	11.12.1998	20.11.2003	Evet	-
17. Bosna-Hersek	27.05.2003	01.09.2004	Evet	Evet
18. Kanada	19.06.1998	01.01.2005	Evet	-
19. Kebek	15.10.1998	01.01.2005	Evet	-
20. Çek Cumhuriyeti	28.06.2001	01.01.2005	Evet	Evet
21. Arnavutluk	15.07.1998	01.02.2005	Evet	Evet
22. Lüksemburg	08.12.2004	01.06.2006	Evet	Evet
23. Hırvatistan	12.06.2006	01.06.2012	Evet	Evet
24. Slovakya	25.01.2007	01.07.2013	Evet	Hayır
25. Sırbistan	26.10.2009	01.12.2013	Evet	Evet
26. İtalya	08.05.2012	01.08.2015	Evet	Evet
27. Kore	01.08.2012	01.06.2015	Evet	Hayır
28. Karadağ	15.03.2012	01.12.2015	Evet	Evet

Kaynak: SGK/Yurt Dışı İşlemler

**Çizelge 2: Yaşadıkları Ülkelere Göre Yurt Dışındaki Vatandaşlarımız
(Ocak 2016)**

Ülkeler	Toplam Türk Sayısı	Sadece Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı Olanlar	Çifte Vatandaş ve Yaşanılan Ülke Vatandaşı Olanlar	Çalışan Türk Vatandaşı Sayısı
F. Almanya	3.076.440	1.527.118	1.549.322	502.795
Fransa	611.515	221.243	390.272	168.828
Hollanda	397.414	80.054	317.360	153.000
Avusturya	277.229	114.740	162.489	54.634
Belçika	213.113	39.551	173.562	87.500
A.B.D.	202.510	202.510		114.000
İngiltere	169.094	91.115	77.979	45.116
Suudi Arabistan	130.000	130.000		110.000
İsviçre	122.228	71.269	50.959	34.200
Avustralya	119.411	79.965	39.446	40.142
İsveç	89.320	12.398	76.922	18.500
Bulgaristan	67.064	67.064		1.100
Danimarka	61.634	29.876	31.758	14.857
Norveç	54.266	19.513	34.753	6.000
KKTC	46.330	46.330		27.726
Rusya Federasyonu	40.000	40.000		22.808
Kanada	38.002	38.002		29.000
İtalya	36.115	36.115		6.414
Romanya	29.827	29.827		3.200
Yunanistan	22.540	22.540		3.563
Azerbaycan	15.187	15.187		6.023
Ukrayna	14.912	14.912		1.900
Kazakistan	14.621	14.621		10.000
Türkmenistan	12.925	12.925		10.985
Gürcistan	8.000	8.000		3.000
İspanya	7.500	7.500		1.097
Polonya	6.623	6.623		1.586
İran	4.000	4.000		
Toplam	5.887.820	2.982.998	2.904.822	1.477.974
Diğer Ülkeler	231.020	231.020		
GENEL TOPLAM	6.118.840	3.214.018	2.904.822	1.477.974

Kaynak : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü